

ASPECTE PRIVIND DISTRUGEREA ELITEI ROMÂNEȘTI INTERBELICE. METODE, MIJLOACE ȘI MOD DE ACȚIUNE (1950 - 1955)

Andrea FURTOS

În perioada 1950-1955, în spațiul concentraționar românesc, are loc un fenomen de o raritate, dar și de o gravitate extremă: procesul de "lichidare" a foștilor demnitari, a ierarhilor și clericilor celor două rituri ale Bisericii Catolice din România.

Timp de patru decenii în România a fost interzis să se vorbească și, cu atât mai mult, să se scrie despre închisori și deținuți politici. O dată cu schimbarea de regim din decembrie 1989 problema sistemului concentraționar românesc înregistrează o impresionantă bibliografie, venită în special dinspre memorialistică.¹ Aceste mărturii sunt importante, având în vedere faptul că prezintă atât experiența proprie a autorului, cât și mărturii indirecte pentru reconstituirea acelor momente la care ei nu au fost prezenți. Însă principala lacună este generată de lipsa izvoarelor documentare directe, majoritatea acestor cărți bazându-se pe mărturisiri transmise "de la gură la gură, de la ureche la ureche"².

O imagine a Sighetului conturată prin prisma documentelor de arhivă, ce vor fi evidențiate pe parcursul acestei lucrări, nu înlocuiește, ci mai degrabă întărește acea imagine oferită de mărturiile sus-menționate, completând sau corectând parțial unele informații.

Lucrarea de față își propune să încerce o prezentare a pregătirii și încarcerării elitei, metodele și mijloacele de acțiune ale autorităților, pe de o parte, iar pe de altă parte, să prezinte soarta care le-a fost rezervată familiilor acestora.

Baza principală a acestui demers o constituie informația de arhivă, în special cea disponibilă din Arhiva Seviului Român de Informații referitoare la problema penitenciarului din Sighet. De asemenea, informații utile am găsit și în dosarele de anchetă efectuate asupra lui Iuliu Maniu, Aurel Leluițiu sau Ion Dragomir aflate în arhiva instituției mai sus-amintite.

O dată catalogați pe criterii strict politice sau ideologice drept "dușmani ai poporului" sau "dușmani ai regimului"³, temeiul "juridic" al arestării și detenției foștilor demnitari era asigurat. "Vina" arestaților nu consta în altceva decât în aceea că aparțineau unei anumite "categorii" care trebuia eliminată din noua societate.⁴ Reprezentanții fostei clase politice, clericii, ierarhii au fost internați la Sighet fără să fi fost judecați sau condamnați. Toate acestea aveau loc într-un regim totalitar comunist unde, cum remarca Tzvetan Todorov, "dacă cineva a fost arestat, înseamnă că este vinovat. Pedepsa precede stabilirea vinovăției, ba, mai mult, îi ține locul"⁵.

O schimbare în statutul juridic al întemnițaților de la Sighet a intervenit în urma aplicării prevederilor Decretului nr. 6 din 14 ianuarie 1950, în baza căruia au fost înființate coloniile de muncă. Primul articol stipula că "pentru

reeducarea elementelor dușmănoase Republicii Populare Române și în vederea încadrării lor în viața socială, în condițiile democrației populare și construirii socialismului, se înființează unități de muncă”⁶.

Pe data de 27 martie 1950 un colectiv, format din Ministrul Adjunct Marin Jianu, g-ral lt. Pavel Cristescu, col. Gavril Birtaş, col. Mihai Dulgheru, lt. col. Sepeanu Tudor, maiorul Bădică, a stabilit care sunt "elementele" ce urmau a fi incluse în cadrul Decretului sus-menționat, "partea tehnică a ridicărilor și formalitățile", fiind elaborat și un "proiect de instrucțiuni privind bunurile celor internați"⁷. În aceste condiții "s-a căzut de acord asupra următoarelor categorii de suspecți și infractori ce nu pot fi trimiși în Justiție ... și vor fi internate, apreciindu-se de la caz la caz: foști demnitari ai guvernelor reacționare inclusiv cele două dictaturi (carlistă și antonesciană) ca: miniștri, subsecretari de stat, secretari generali, foști diplomați, foști senatori, deputați, prefecți..."⁸. În ceea ce privește partea tehnică a ridicărilor urma "a se elabora pentru fiecare Direcțiune Generală în parte câte un proiect de instrucțiuni privind modul cum se va proceda la ridicări, actele ce urmează a fi făcute și competența organelor subordonaute"⁹.

Se pare că, începând din aprilie 1950, Direcția Generală a Securității Poporului primea tabele cu persoane propuse de a fi internate în unități de muncă. Un asemenea tabel conține numele a 78 de oameni politici – "foști miniștri începând din anul 1918 până la 6 Martie propuși pentru arestare"¹⁰. Pe lângă nume, au fost trecute funcția pe care o îndeplinise persoana respectivă, vârsta, situația familială, apartenența politică precum și unele "vini" personale.¹¹ Astfel, Alexandru Lapedatu "deși nu depune o activitate politică fătășă în prezent, este un dușman înverșunat al regimului nostru"¹², în timp ce Tancred Constantinescu "era mare acționar la Drajna, împreună cu Stelian Popescu. Era imoral. Element dușmănos regimului actual"¹³, iar Valer Pop "este un dușman hotărât al clasei muncitoare cu toate că este prudent, căutând să nu apară un antidemocrat"¹⁴.

Informațiile venite dinspre memorialistică permit conturarea unui scenariu privind arestarea foștilor demnitari.¹⁵ În ceea ce privește amploarea acțiunii de identificare și arestare a foștilor oameni de stat relevantă este o primă pagină dintr-un raport cu adresa nr. 43/41768 din 6 mai 1950 către "Cabinetul" Ministerului Afacerilor de Interne și care dezvăluie, într-o oarecare măsură, perspectiva forțelor de represiune asupra operațiunii¹⁶: "La ordinul Dvs. de a pregăti și efectua ridicarea unui număr de 82 elemente, vă raportăm următoarele: În urma verificărilor efectuate pe teren s-a reușit identificarea a 74 persoane, restul 8 neputându-se identifica. Dintre aceștia Tătăranu Costel și Dr. Vasiliu Prelipceanu sunt dispăruți de aproape doi ani de zile, Ing. Georgescu Valeriu zis Rică a fugit în S.U.A. în anul 1947, iar numiții G-ral Ion Popescu, Romașcanu Mihail Grigore, Traian Pop, Moldovanu Victor și Dinu Simian au fost evacuați fără a se menționa la Oficiul de Închiriere noile lor domiciliu. Pentru reținerea celor 74 de elemente identificate s-au organizat 38 echipe a câte 6 tov. dintre care una de intervenție însumând un total de 228 tov. repartizați astfel: 115 de la Școala D.G.S.P., 40 de la D.S.C. și 63 de la D. IV. S-au dat instrucțiuni scrise fiecărei echipe, s-au dat formele pentru operațiuni, operațiunea fiind declanșată la orele 0.35 în noaptea de 5-6 mai 1950.

Rezultatul acestei operațiuni de ansamblu este următorul: Au fost ridicați 69 nefiind găsiți următorii 5: Victor Slăvescu pentru motivul că a fost evacuat în ziua de 4 aprilie din str. Iuliu Tetrat, Vice Amiral Georgescu Ion din str. Paris nr. 43 care era plecat pentru măsurători în regiunea Ciulnița-Fetești, G-ral Ion Popovici care era plecat în com. Ceptura Prahova la o vie, Anton Crihan¹⁷ care nu a fost găsit în str. Aviator Stâlpeanu nr. 12 și Nicolae Cornățeanu care este plecat pe șantierul din com. Comăneasca-Brăila într-o inspecție. La toate aceste adrese au fost lăsate posturi fixe. Pentru prinderea celor dispăruți s-au luat următoarele măsuri: S-au făcut noi investigații la Oficiul Central de...¹⁸.

Se încheia astfel prima etapă a mării operațiuni de arestare a foștilor miniștri – noaptea de 5/6 mai 1950. Plănuțită și dispusă de la cel mai înalt nivel al Ministerului Afacerilor de Interne, ea s-a încheiat cu "succes". Dacă plasăm dimensiunile acțiunii în contextul politic real apare ca mai mult decât evident caracterul excesiv al acesteia. Pentru noul regim această categorie de oameni se pare că reprezenta un real pericol, dacă avem în vedere amploarea și duritatea măsurilor luate. Prin această demonstrație de forță trebuiau întărite propriile poziții în societatea românească din care trebuiau să dispară elitele politice, religioase, sociale, economice, culturale.

Operațiunii de arestare, o dată terminate, i-a urmat cea a percheziției. Iată un proces-verbal din 6 mai 1950, cu privire la fostul ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor, Ion Macovei: "Noi Lt. Ghițulescu Ion, având în vedere autorizația de percheziție Nr. 670 din 5 mai 1950 a Parchetului Militar Reg. II București pentru a efectua o percheziție domiciliară numitului Macovei Ion strada Grigore Mora Nr. 18 în scopul de a găsi materiale ce interesează ordinea și securitatea poporului. Însoțiți fiind de asistenții mai jos notați, ne-am transportat la fața locului, unde am găsit prezent pe ..., după ce i-am pus în vedere calitatea și scopul vizitei noastre, am procedat la percheziționarea locuinței, rezultatul fiind Negativ ... Nu s-au ridicat bani, valori sau alte obiecte pretioase"¹⁹.

Transportați la Ministerul de Interne, după confiscarea "obiectelor personale"²⁰ și primirea noului statut – cel de deținut –, cei din primul lot de arestați au fost urecați în dube pornind spre o destinație necunoscută pentru ei.²¹ Știau însă prea mulți și repede au aflat cu toții unde se aflau – închisoarea de la Sighet, "Dunărea".

La nivel central s-a păstrat o tăcere completă în privința acestui subiect, totul s-a încercat a fi ținut într-un secret desăvârșit și aceasta întrucât, așa cum sublinia Piotr Wierzbiski, "metoda perfectă, folosită de susținătorii socialismului real față de faptele considerate de ei ca nefavorabile, constă în a nu informa deloc"²².

Primul lot de deținuți politici aduși la Sighet a fost urmat în scurtă vreme de altele. Se pare că și în cazul lotului din noaptea de 5/6 mai existase un Tabel privind repartizarea pe celule fixate încă de la București, dacă avem în vedere faptul că unui lot din 5 iulie i se repartizaseră următoarele "camere": Popovici Ion – celula 64, etaj I; Romașcanu Mihai – 62, et. I; Georgescu Ion – 64, et. I; Macovei Ion – 18, parter; Tone V. Dumitru – 44, et. I; Cornățeanu Nicolae – 75, et. II; Moldovan Victor – 48, et. I; Racoviță Mihai – 11, separată; Slăvescu Victor – 78, et. II; Simion Constantin Dinu – 74, et. II; Bercovitz Asra – comun; Paclișan Zenovie – cu preoții.²³

Din mărturiile memorialistice cunoaștem numele a circa 84 de arestați și întemnițați la Sighet în cursul anului 1950. Lor li se adaugă alte nume ale unor foști demnitari, arestați ulterior sau transferați de la alte închisori. Presupunând că lista persoanelor care au fost arestate, sau urmau a fi arestate, nu va fi descoperită curând, aceasta poate fi suplinită de reconstituirea după mărturiile scrise sau încredințate oral urmașilor.

Marea majoritate a celor arestați au fost duși la Sighet, fără să fi fost judecați și condamnați. Abia la 1 august 1951 Ministerul Afacerilor de Interne a emis Decizia cu Nr. 334 pentru internarea în unități de muncă a 89 de foști demnitari aflați deja în închisoarea de la Sighet. În document a fost înscris și termenul pe care urmau a-l efectua într-o "unitate de muncă" – *evidență specială* – deținuții Sighetului, pentru toți aceiași termen de 24 de luni.²⁴

Decretul sus-menționat se referea doar la cei care mai erau în viață la data emiterii. Consultarea listei morților de la Sighet²⁵ evidențiază faptul că nici unul dintre numele celor 17 morți până la 1 august 1951 nu se găsește în enumerarea ministerială²⁶.

Un alt Decret, din 25 decembrie 1951, reglementa statutul a încă 5 deținuți care au fost "uitați" din cel sus-menționat. Decizia M.A.I. cu Nr. 638 îi trimitea într-o unitate de muncă, evidență specială – "*Dunărea*" –, pe aceiași termen de 24 de luni, pe Aurelian Benteoiu, Mihail Romniceanu, George Fotino, Constantin Tătăranu și Emil Hațieganu.²⁷

Pedeapsa administrativă a fost majorată prin Decizia Ministerului Afacerilor de Interne nr. 559 din 6 august 1953.²⁸ Această decizie conține numele a 85 de foști demnitari, de data aceasta inclusiv persoane care au decedat până la 1 august 1953.

Din deciziile sus-menționate lipsește o a doua mare categorie a deținuților de la Sighet, și anume ierarhii și preoții Bisericii Catolice din România.

În cazul arestărilor ierarhilor, preoților catolici și greco-catolici se poate remarca același caracter sistematic după care s-au desfășurat acestea, existând probabil un plan conceput și în acest caz. Sursele memorialistice²⁹ indică aceeași dată a arestărilor, concentrarea la Ministerul de Interne și apoi transportarea la Sighet.

Primul lot, alcătuit din preoți, episcopi și călugări, a ajuns la Sighet în luna mai, la fel ca și demnitarii. Colonelul de securitate Gavril Birtaş din cadrul Direcției Generale de Securitate a Poporului anunța, la data de 15 iunie 1950, Direcția Regională de Securitate Oradea că: "*foștii episcopi greco-catolici ridicați pentru manifestări dușmănoase cu ocazia unificării se află internați în Penitenciarul Sighet. Vă rugăm a dispune măsuri informative pentru a stabili dacă se încearcă de către elemente interesate luarea de contact din afară cu internații*"³⁰.

Ca și în cazul demnitarilor, nu putem estima cu certitudine numărul celor internați întrucât pe la Sighet au trecut, pe perioade mai scurte, și alți preoți catolici.³¹

Prin decizia Ministerului Afacerilor de Interne nr. 64 din 30 iunie 1952, semnată de Gheorghe Pintilie, un număr de 32 de clerici și ierarhi catolici au fost "trimiși" într-o "unitate de muncă, pe termen de 24 de luni – *evidență specială* – *Dunărea*"³².

"Unitatea de muncă" a elitei politice a fost și "unitatea de muncă" a elitei religioase.

În mod cert sistemul de detenție, modul de tratament și condițiile au fost dezumanizante pentru ambele categorii. Înfometarea sistematică, frigul, teroarea și izolarea au fost apreciate de supraviețuitorii Sighetului a fi fost cel mai greu de îndurat. Terorizați psihic, nelipsind nici batjocurile și umilințele la care erau supuși, acești oameni trebuiau să reziste căci altfel urmau pedepsele din care des pomenită era "neagra". Conducerea Securității se afla în tot acest timp la curent cu starea de spirit din penitenciar.³³ Astfel, lt. col. de Securitate Chis Vasile și lt. maj. Teriteanu Cornel raportau următoarele, într-o notă din 6 august 1950 către Direcția Generală de Securitate a Poporului: *"În urma introducerii ziarelor la persoanele care se găsesc la Penitenciarul Sighet, s-a constatat că în rândurile acestora se discută acea problemă care trata ziarul, în sensul că majoritatea comentează că nu știu ce se urmărește prin introducerea ziarelor la ei care sunt în defavoarea bisericii catolice. Protopopul Chinezu din București a afirmat că este o relatare de ziar care nu e integrară, și nu-și poate face o părere până ce nu ar vedea și partea cealaltă <...> Tot Chinezu a afirmat că nu-i vine să creadă că Nunțiatura să se fi pretată a face spionaj în favoarea Americanilor, deoarece Americanii au alte posibilități de a-și procura informațiile. Părerea colaboratorului este că toți sunt catolici și privesc cu rezervă situația creată cu ocazia procesului Nunțiaturii. Tot odată raportăm că cu data de 25 iulie a.c. li sa mărit alocația dela 20 lei la 35 în urma cărui fapt primesc mâncare de calitate mai bună și în urma cărui fapt sa creat o stare de spirit mai bună în rândurile acestora. Majoritatea își exprimă dorința de a scrie la familie, cerând mereu cărți poștale pentru a-și satisface aceste dorințe. Unii dintre ei și-au exprimat dorința să fie lăsați să plece la biserică. Această problemă este urmărită și pe mai departe orice constatări le vom raporta la timp"*³⁴.

Toți reprezentanții clerului care au ajuns la Sighet au fost puși, încă din 1945, în situația de a alege suprimarea sau colaborarea. În cazul Sighetului credem că opțiunea lor a fost evidentă. Organele abilitate cunoșteau foarte bine activitatea clerului începând de la episcopi până la preoți. Relevante sunt în acest sens *"rapoartele informative de la Siguranță privind cultele romano-catolice și greco-catolice, activitățile preoților și a episcopilor dintre 1946-1948"* care vor fi internați la Sighet câțiva ani mai târziu.³⁵

Fișele personale scoteau în evidență "vini" ca atitudinea contra regimului, legăturile cu partidele istorice, precum și bunurile pe care le posedau – case, vile, hoteluri – care, în momentul potrivit, puteau fi folosite împotriva lor. Spre exemplu, Iuliu Hossu (episcop greco-catolic de Cluj) *"așteaptă izbucnirea războiului și sosirea americanilor în România, cel mai târziu în vara acestui an (1948 – subl.n.). Îndeamnă preoții greco-catolici la rezistență, sfătuindu-i să nu facă politica regimului. Adversar al regimului îndeamnă pe credincioși să aleagă între Hristos și comunism"*³⁶. Ioan Suci (episcop greco-catolic de Oradea) *"deși nu este membru înscris în partidul manist, totuși este atașat trup și suflet acestui partid. Cu ocazia cuvântărilor pe care le inițiază, caută pe cât posibil să torpileze regimul și să învenineze spiritele contra acestuia ... Este foarte bine văzut în cercurile anglo-americane din București ..."*³⁷.

Notele informative din anii 1948-1950 sunt edificatoare pentru interesul manifestat de Siguranță și continuat de Securitate față de reprezentanții elitei religioase. Cert este faptul că asemenea note au fost întocmite și în cazul fostei elite politice.³⁸ Soarta le era pecetluită ca unora care "se manifestă reacționar împotriva regimului de democrație populară".

Analiza notelor informative oferă o dovadă în plus față de preocuparea sistematică a noului regim de a anihila tot ce avea mai bun societatea românească. Se poate remarca organizarea de către Securitate a unei rețele relativ dense de informatori, unii provenind probabil chiar din cercul apropiaților.

Întemnițarea foștilor demnitari nu a reprezentat totul din ceea ce li se rezervase de către regimul comunist abia instalat la putere. Înlăturarea brutală din pozițiile ocupate de aceștia în societatea românească a fost însoțită de o campanie de defăimare sistematică pe toate canalele propagandei scrise și vorbite. Toate acestea se petreceau într-o vreme marcată de dificultăți de ordin material și de confuzii în planul valorilor materiale și spirituale, în bună măsură cultivate din rațiuni de tactică și strategie politică.

Majoritatea foștilor demnitari politici fuseseră expropriati de cea mai mare parte a averii, prin măsurile succesive de naționalizare a proprietăților industriale și bancare (iunie 1948), confiscarea moșiilor (martie 1949), naționalizarea imobilelor (aprilie 1950).³⁹

În baza Decretului nr. 6, din 27 martie 1950, un colectiv de cadre, sub conducerea lui Marin Jianu, a discutat un "proiect de instrucțiuni privind bunurile celor internați"⁴⁰. Pentru foștii demnitari care, în 1950, au fost internați pe o perioadă de 24 de luni se stabileau următoarele: "În general tuturor celor care urmează a fi ridicați, li se face o percheziție domiciliară <...>. Apartamentele celor internați cu o durată mai mare de 6 luni vor fi puse la dispoziția Spațiului Locativ, care la eliberare urmează a le procura locuințe <...>. Locuințele celor familisti internați, vor fi sesizate Spațiului Locativ, care urmează a aprecia dela caz la caz, dacă este cazul a fi evacuate familia, dându-i-se altă locuință sau poate rămâne pe loc"⁴¹.

Cu arestarea dar și cu aruncarea în închisoarea de la Sighet drama elitei românești nu s-a terminat. De acum, în baza Decretului mai sus-amintit, acțiunile de represiune puteau fi extinse și asupra familiei. "Înainte de ora 7 a dimineții – așa cum relatează Dinu C. Giurescu – o echipă de vizitatori: doi milițieni și doi civili și-au anunțat imediat rostul sosirii acolo: Avem ordin de evacuare. Vă mutați în strada ... numărul ... Mutarea se face de îndată! S-au mai precizat: aveți voie să luați efectele strict personale și câte o saltea <...>. Tot ce cuprindea casa din strada Berzei 47 a fost confiscat ..." ⁴².

O altă mărturie, cea a lui Pantelimon Halippa, este semnificativă în evidențierea măsurilor la care au recurs autoritățile privind rudele celor închiși. După ani de detenție, revenit în București, "a constatat că familia lui fusese evacuată forțat încă în 1950, cu toate lucrurile din casă, inclusiv biblioteca și tablourile, documentele confiscate de Securitate, noi fiind instalați cu domiciliu obligatoriu într-o pivniță igrasioasă și insalubră ..." ⁴³.

Măsuri similare au fost luate și împotriva altor familii de demnitari. Iată, de exemplu, cazul soției lui Gheorghe Brătianu care, după arestarea soțului, "a fost dusă într-o mahala îndepărtată, într-o casă de lut, fără nici un confort ... În

1952 a fost arestată și a stat la închisoare până în 1955 ... După câteva luni de lucru salariat, a preferat soluția lecțiilor de franceză <...> aceasta până în anul 1958 când, după nenumărate demersuri făcute de copiii ei, a putut, în sfârșit, să plece la ei" (în Franța – subl.n.)⁴⁴.

Spre deosebire de Elena Brătianu, Sofia Cihoski, soția generalului Henri Cihoski, care decedase la Sighet încă la 17 mai 1950, nu a avut o asemenea șansă. Într-un memoriu din 22 septembrie făcea un apel disperat către Ministrul de Interne, Tohari Georgescu: "... aruncată din casă (casă făcută cu bani împrumutați la Casa Construcției, datorie amortizată timp de 15 ani), cu lucrurile confiscate, cu pensia soțului meu general Henri Cihoski neplătită – sunt lăsată muritoare de foame împreună cu fiul meu grav bolnav <...>. Tovarășe Ministru, cunoscând reputația dumneavoastră de dreptate am făcut acest memoriu pentru ca să puteți judeca singur faptele și situația dezastruoasă în care mă aflu. Vă rog respectuos, să dispuneți să mi se redea pensia soțului meu General Henri Cihoski, fără de care nici eu, nici fiul meu nu avem nici un alt mijloc de existență, el fiind bolnav iar eu având o vârstă la care nu mai pot munci" ⁴⁵.

Au suferit nu numai cei închiși la Sighet, dar și cei rămași acasă. Evacuarea, umilințele, decăderea din statutul socio-profesional, presiunile asupra soțiilor sunt doar unele din trăsăturile comportamentale ale regimului față de vechea elită și familiile acestora.

Un referat din 25 decembrie 1951 conține un tabel cu "1412 elemente ca: rudele foștilor miniștri, foști deputați, senatori, prefecți, pretori și primari de orașe pentru care propunem a fi lăsați liberi la domiciliile prezente și de a fi supravegheați informativ". Tabelul conține peste 200 de nume de frați, surori, fii, fiice sau soții de foști miniștri, în dreptul fiecăruia fiind trecute: adresa, gradul de rudenie, profesia, averea pe care o deține și, după caz, observația "să fie lăsat liber, dar să i se confişte averea" ⁴⁶.

Considerând că nu este cazul să enumerăm toate cele peste 200 de nume, amintim doar câteva: Caciula Elena (fiica lui Aurel Baci), Baci Ion, Baci Teofil (frații lui Aurel Baci), Florian Victoria (sora lui Aurel Vlad), Neagu Paraschiva (sora lui Ion Mihalache), Macovei Ana Victoria (fiica lui Alexandru Lapedatu), Muslea Maria (fiica vitregă a lui Al. Lapedatu) ș.a.m.d.

Cum am menționat deja în cazul Sighetului, marea majoritate a deținuților se aflau acolo fără a fi fost judecați. Însă nu numai ei s-au aflat într-o astfel de situație, ci și membrii familiilor lor, ca, de exemplu, soțiile. Se pare că și aceste cazuri au avut un scenariu anume – nimica nu se face la întâmplare – fiind niște acțiuni deliberate și de anvergură.⁴⁷

Prin Decizia Ministerului Afacerilor de Interne au fost trimiși într-o "unitate de muncă pe timp de 24 de luni, evidență specială, pedeapsa începând dela 15 aprilie 1952" 41 de membri de familie ai unor foști demnitari.⁴⁸ Gheorghe Pintilie, cel care semnase Decretul din 1 august 1951, prin care trimitea în unități de muncă reprezentanții elitei politice, trimitea astfel, după un an de zile, pe urmele lor, membrii familiei.

O dată cu schimbările intervenite în politica internă a României după 1965 – menite în special să întărească poziția lui Ceaușescu prin repudierea unora dintre ilegalitățile epocii lui Dej –, Consiliul Securității Statului a elaborat

o serie de statistici, referate, note etc. Un astfel de raport, semnat de gen. maior Constantin Stoica, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, arăta dinamica arestărilor efectuate de către Securitate în anii 1950-1968.⁴⁹ În perioada 1950-1953 au fost arestate 50.697 de persoane.⁵⁰ Tot în această perioadă au fost internate administrativ 5154 de persoane în 1950; 2519 în 1951; 11.913 în 1952.⁵¹ Se mai preciza că "în privința legalității internării în unități de muncă, în perioada 1950-1953 a celor 22.077 persoane, s-a constatat că în marea majoritate a acestora măsura nu a fost justificată..."⁵².

Toate aceste statistici trebuie privite cu rezerve întrucât este evident că, în această perioadă, s-a urmărit doar recunoașterea parțială a vinovățiilor și doar până la un anumit nivel.

Sistemul concentraționar creat în România avea menirea de a "adăposti" și distruge pe toți dușmanii obiectivi sau potențiali ai regimului comunist recent instalat la putere.

O dată cu destinderea ce se înregistrează în plan internațional după moartea lui Stalin, autoritățile au trecut la o mai mare liberalizare în țară. Acesta a fost și contextul eliberării unor deținuți politici. Foști demnitari au fost eliberați de la Sighet începând din anul 1955, când mulți dintre ei au fost nevoiți să semneze o declarație prin care se angajau: "de a nu discuta cu nimeni nimic în legătură cu cele ce am fost anchetat, ce am auzit în timpul deținerii mele de către organele de stat, cât și locurile pe unde am trecut în perioada arestării"⁵³.

Abordările istorice asupra spațiului concentraționar necesită constituirea unei baze de documentare cât mai ample în dimensiuni și cât mai ample în informație. Din această perspectivă, pe lângă lucrările memorialistice, este necesară exploatarea arhivelor și editarea surselor. Se impune totuși o rezervă: documentele întocmite de Securitate și justiția comunistă poartă pecetea falsului, fiind expresia intereselor acestor instituții aflate în slujba conducerii Partidului Muncitoresc Român. Adevărul nu poate fi citit decât printre rânduri, pornind cu conștiința faptului că procesul este marcat de nedreptate și minciună. Minciună comunistă despre care Piotr Wierzbiski considera, pe bună dreptate, că "ea (minciuna - subl.n.) nu cere să fie crezută, ea cere doar supunere"⁵⁴. Cu toate acestea, publicarea documentelor este necesară, ea putând fi folosită ca un instrument de lucru care să completeze informațiile furnizate de memorialistică.

Note:

1. Constantin C. Giurescu, *Cinci ani și două luni în penitenciarul din Sighet (7 mai 1950 - 5 iulie 1955)*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1994; Ioan Ploscaru, *Lanțuri și teroare*, Editura Signata, Timișoara, 1994; Alexandru Rațiu, *Biserica furată. Martiriu în România comunistă*, Editura Argus, Cluj-Napoca, 1990; ***, *Închisoarea din Sighet acuză. 1950-1955*, Editura Gutinul, Baia Mare, 1991.
2. Virgil Ierunca, *Fenomenul Pitești*, Editura Humanitas, București, 1990, p. 10
3. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 45
4. *Ibidem*

5. Tzvetan Todorov, *Confruntarea cu extrema. Victime și torționari în secolul XX*, Editura Humanitas, București, 1996, p. 112
6. Costin Scorpan, *Istoria României. Enciclopedie*, Editura Nemira, București, 1997, p. 124
7. Proiectul de instrucțiuni privind bunurile celor internați va fi prezentat pe larg în paginile următoare.
8. Arhiva Serviciului Român de Informații, fond D, dosar 10090, f. 186 (în continuare Arhiva S.R.I.).
9. *Ibidem*, f. 186
10. *Ibidem*, dos. 4136, f. 2-28. Pe prima pagină a tabelului s-au scris următoarele: "Toate elementele politice – care au avut un rol în viața politică a țării. Să se găsească motive de internare în proces."
11. Constantin C. Giurescu, *op. cit.* p. 45
12. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 4136, f. 4
13. *Ibidem*
14. *Ibidem*, f. 22
15. Constantin C. Giurescu, *op. cit.* p. 39; Valer Pop, *Bătălia pentru Ardeal*, Editura Enciclopedică, București, 1992, p. 246-247; Toader Buculei, *O carte a durerii*, Editura Porto-Franco, Galați, 1994;
16. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 9572, vol. 12, f. 174
17. Anton Crihan nu a ajuns la Sighet
18. Nu am identificat decât prima pagină din raport, continuarea putând fi în oricare alt dosar aflat în arhiva Instituției
19. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 9572, vol. 13, f. 38
20. *Ibidem*, f. 37: de la Ion Macovei au fost ridicate pe proces-verbal: "10.949 lei (zece mii nouă sute patru zeci și nouă lei), portofen cu acte personale, două perechi ochelari de vedere, fular de lână, cravată, bretele, stilou marca Parker, limbă de pantofi"; *Ibidem*, f. 41: de asemenea, de la Tancred Constantinescu s-au ridicat: "6420 lei (șase mii patru sute douăzeci lei), portofen ... ceas marca "Longines" ac de cravată, ochelari de vedere, agrafă galbenă pentru prins cravată".
21. Că s-a dorit să se păstreze misterul asupra Sighetului rezultă și dintr-o rezoluție nesemnată a unui ofițer din cadrul Direcției Generale de Securitate a Poporului, de pe un raport trimis de Direcția Regională de Securitate Oradea, din 17 iulie 1950: "dacă deținuții știu acum în ce localitate se află" (Arhiva S.R.I., fond D, dos. 7754, vol. 3, f. 189)
22. Piotr Wierzbicki, *Structura minciunii*, Editura Nemira, București, 1966, p. 79
23. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 9572, vol. 12, f. 175
24. *Ibidem*, vol. 9, f. 35-37
25. Arhiva Oficiului de Stare Civilă Sighet, Registru de acte de moarte
26. Daniel Ciugureanu (5.V.1950), Henri Cihoski (5.V.1950), Dorimedont Popovici (12.VI.1950), Dumitru Munteanu Râmnic (29.VI.1950), Constantin Brătianu-Dinu (20.VIII.1950), Alexandru Lapedatu (30.VIII.1950), Nicolae Samsonovici (16.IX.1950), Ion Macovei (12.X.1950), Mihail Manoilescu (31.XII.1950), Tancred Constantinescu (14.I.1951), Sever Bocu (21.I.1951), Radu Roșculeț (7.II.1951), Mihai Măgureanu (14.II.1951) Gheorghe Tașcă (12.III.1951), Ion Popovici-Epure (22.III.1951), Ion Manolescu Strunga (19.IV.1951), Alexandru Tătărescu (20.VI.1951)

27. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 9572, vol. 9, f. 296
28. *Ibidem*, vol. 17, f. 370-372
29. Ioan Ploscaru, *Lanțuri și teroare*, Editura Signata, Timișoara, 1994; Ioan Bota, Cicerone Ioanițoiu, *Martiri și mărturisitori ai bisericii din România (1948-1989)*, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 1998; Alexandru Rațiu, *Persecuția Bisericii Române Unite*, Editura Imprimeriei de Vest, Oradea, 1994;
30. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 7754, vol. 3, f. 209
31. Coroborând informațiile din cele trei lucrări menționate la nota 29, am ajuns la un număr de circa 77 de reprezentanți ai elitei religioase.
32. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 9572, vol. 15, f. 22-23
33. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 7754, vol. 3, f. 208. Direcția Generală a Securității Poporului către Direcția Regională Oradea: "*binevoii a dispune să ni se raporteze starea de spirit a internaților din Penitenciarul Sighet*".
34. *Ibidem*, f. 200
35. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 2322
36. *Ibidem*, f. 80
37. *Ibidem*, f. 177-182
38. Ioan Opriș, *Alexandru Lapedatu și contemporanii săi*, Editura Albastră, Cluj-Napoca, 1997, p. 154-157
39. Semnificative sunt în acest sens mărturiile venite dinspre memorialistică
40. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 10090, f. 186-188
41. *Ibidem*, f. 38
42. Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, p. 125
43. Toader Buculei, *op. cit.*, p. 91
44. *Ibidem*, p. 37
45. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 9572, vol. 12, f. 131
46. *Ibidem*, dos. 7659, f. 2

47. Cicerone Ioanițiu, *Cartea de aur a rezistenței românești împotriva comunismului*, Editura Hrisovul, București, 1996, vol. I, p. 185-275, vezi capitolul "Calvarul femeii române".
48. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 9572, vol. 16, f. 28-29; printre nume întâlnim pe Maria Tătărescu, Cordelia Tașcă, Carmen Crețu, Nineta Alimănișteanu, Ecaterina Macovei ș.a.m.d.
49. Arhiva S.R.I., fond D, dos. 9572, vol. 61, f. 1
50. *Ibidem*, f. 2
51. *Ibidem*, f. 3
52. *Ibidem*, f. 4
53. Arhiva S.R.I., fond P, dos. 14581, vol. 10, f. 5
54. Piotr Wierzbiski, *op. cit.*, p. 202